

A Parlagisas-védelmi és Mérgezés-megelőzési Munkacsoportok 2014. évi beszámolója

Horváth Márton*, Bagyura János, Deák Gábor, Fatér Imre, Firmánszky Gábor, Horváth Ákos, Juhász Tibor, Klébert Antal, Lóránt Miklós, Németh Tamás, Pongrácz Ádám, Prommer Mátyas, Serfőző József, Tóth Imre és Vácz Miklós

* Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME),
H-1121, Budapest, Költő u. 21., Hungary
Email: horvath.marton@mme.hu

KÖLTŐÁLLOMÁNY

A parlagi sas magyarországi költőállományát 2014-ben 165-175 pár közé becsültük. 163 territóriumban figyeltünk meg madarakat és 152 költőpár aktív fészket sikerült felderíteni. A 142 költésbe kezdő párból 101 (71%-uk) tudott sikeresen fiókat repíteni. Összesen minimum 183 fióka repült ki, amelyek közül 134 példányt (73%-ukat) gyűrtünk meg. A 2013-as kisebb visszaesés utána 2014-ben kis mértékben ismét emelkedett a költőpárok száma, és a kirepülési siker (1,3 fióka/költő pár) is valamelyest a sokéves átlag felett volt.

MÉRGEZÉSES ESETEK ÉS EGYÉB PUSZTULÁSI OKOK

2014-ben öt alkalommal került kézre balesetet szenvedett parlagi sas Magyarországon, melyből két madarat a műholdas jeladók adata alapján találtunk meg. Az előző évek gyakorlatával ellentétben mindössze egy esetben volt mérgezés a megkerülés oka, és a gyors állatorvosi segítségnek köszönhetően ezt a második naptári éves madarat is sikerült gyógyultan szabadon engedni („Tokaj”). Így 2004 óta ez volt az első év, hogy nem jutott tudomásunkra mérgezés miatti parlagi sas pusztulás Magyarországon. Egy, a Vértesből származó fiatal jeladós madár („Tóni”) áramütést szenvedett Baranya megyében. Egy másik jeladós fiatal madarat („Attila”) és fészektestvérét vonat ütötte el rögtön a kirepülés után. Előbbi túlélte a balesetet, de súlyos szárnytörése miatt már nem lesz szabadon engedhető, utóbbi pedig elpusztult. Az ötödik adult madár pontos megkerülési okát nem sikerült tisztázni, de a tünetek alapján enyhébb mérgezés és

Öreg parlagi sas
(fotó: Horváth Márton)
Adult Imperial Eagle

áramütés gyanúja is felmerült, a Hortobágyi Madárkórházban történt gyógykezelés után jeladóval szabadon engedték („Helga”).

Az egyetlen parlagi sas mellett ugyan még mindig jelentős számú mérgezett rétisas került elő (6 pd), azonban összességében kijelenthető, hogy a korábbi évek rendkívül magas esetszámaihoz képest jelentős visszaesés volt tapasztalható 2014-ben. A védett madarak mellett két róka, egy kutya és egy szarka mérgezett teteme került elő. Az MME kutyás kereső egységének köszönhetően 10 esetben előkerültek a mérgezésekhez használt csalétek is: házi tyúk (5), házi galamb (4) és sertés (1).

HELICON LIFE PROJEKT TERMÉSZETVÉDELMI AKCIÓI

A 2012-ben indult ötéves HELICON LIFE Nature projekt (LIFE10NAT/HU/019) keretében 2014-ben is számos parlagisas-védelmi és mérgezés-megelőzési akciót valósítottunk meg.

Kidolgoztunk és véglegesítettünk három protokollt a mérgezésekkel kapcsolatos terepi, állatorvosi és rendőrségi munkák hatékonyabbá tétele érdekében (ld. ugyanezen Heliaca szám 114. oldala).

Három veszélyeztetett parlagisas-fészket őriztettünk április és július között 147 önkéntes segítségével.

A Jászsági Különleges Madárvédelmi Területen szeptember és március között üzemeltettünk egy etetőhelyet, amelyet parlagi sasok is rendszeresen látogattak.

Öreg tojó parlagi sas (fotó: Papp Gábor) *Adult female Imperial Eagle*

Folytattuk a projektben legyártatott 100 műfészek kihelyezését a Különleges Madárvédelmi Területekre. Partnereinkkel közösen biztosítottuk a projektbe bevont 20 madárvédelmi területen közel 160 parlagisas-territórium és a korábbi mérgezéses helyszínek rendszeres terepi ellenőrzését.

Folytattuk Közép-Európa egyetlen méregkereső kutyás egységének az működtetését, amely során 13 bűncselekmény helyszínén segítette a nyomozó szervek munkáját további bizonyítékok felderítésével.

A korábban megvásárolt tíz járszági tanyahelyen összesen 5,4 hektáron folytattuk a sasok fészkelésére, valamint az apróvad és védett madarak megtelepedésére alkalmas élőhelyek kialakítását.

A begyűjtött vedlett tollak genetikai elemzése alapján monitoroztuk a költő madarak éves kicserélődését, amely a korábbi évekhez hasonlóan 2013 és 2014 között 11,1%-os volt (n=54). Ez az érték 2011/2012 között 12,7% (n=42), míg 2012/2013 között 9,5% (n=55) volt.

NYOMKÖVETÉS

A HELICON LIFE projekt keretében 2014-ben kilenc fiatal és két kifejlett parlagi sast szereltünk fel jeladóval, valamint folytattuk a korábbi években megjelölt 18 aktív jeladós madár nyomkövetését. A jeladók a 2014-ben összesen 141 438 GPS koordi-

nátát szolgáltattak, így minden eddiginél teljesebb képet kaphattunk a fiatal madarak szétszóródásáról és időszakos megtelepedési területeiről.

A hazai jelölések mellett az Orosz Ragadozómadárkutatási és -védelmi Hálózattal (RRRCN) együttműködésben hat fiatal parlagi sasra szereltünk jeladót az oroszországi Altaj Köztársaságban és az Altaji határterületen. Ezek közül egy jeladó ismeretlen okból nem adott jeleket a felszerelést követően, egy példány vonulás közben eltűnt Afganisztánban, egy másik Iránban került kézre sérülten (később a nem megfelelően működő jeladó nélkül szabadon engedték), egy példány Dél-Üzbegisztánban, kettő pedig Délkelet-Pakisztánban telet.

Emellett folytattuk a 2013-ban Macedóniában megjelölt három parlagisas nyomkövetését. Két példány javarészt Macedóniában tartózkodott, míg a harmadik („Viktorija”) tavasszal elvonult Kazahsztánba, ahonnan csak ősszel tért vissza.

KOMMUNIKÁCIÓ

A kifejezetten szakmai programok mellett a projekt megvalósítása során nagy hangsúlyt fektetünk a szakmai csoportokkal és a nagyközönséggel folytatott kommunikációra. A NÉBIH-hel és az OMVK-val közös szervezésében a négy legkritikusabb megyében (Békés, Bács-Kiskun, Jász-

Öreg parlagi sas (fotó: Horváth Márton) *Adult Imperial Eagle*

Nagykun-Szolnok, Hajdú-Bihar) tartottunk előadást a ragadozómadár-mérgezők problémájáról a vadászatra jogosultak részére. Az ORFK-val és az NNI-vel közös szervezésében 11 megye rendőrkapitányságainak részvételével négy képzést tartottunk a ragadozómadarakat veszélyeztető bűncselekményekről.

Tíz kiadott sajtóközleményünk és 34 honlaphírünk hatására, 112 különböző médiában (71 online, 31 nyomtatott, 10 rádió és televízió) 306 alkalommal (193 online, 89 nyomtatott, 25 rádió és televízió) jelent meg hír a programról. Így a rádiók és televíziók nem elérhető adatai nélkül is közel húszmillió nézettségre tett szert a projekt 2014-ben. A projekt Facebook oldalára 222 bejegyzés (hír, fotó, esemény) töltöttünk fel 2014-ben. Ezeket 392 407 alkalommal osztották meg, az aktív felhasználók száma pedig 761 845 fő volt. A Facebook oldalnak 2014-ben 1229 új látogatója volt, így az év végén már több mint kétezeren követték a hírfolyamunkat. Projektpartnereinkkel közösen elkészítettünk négy további rövidfilmet, így az MME YouTube csatornája HELICON LIFE mappájában 21 magyar vagy angol nyelvű projekt kisfilm volt látható 2014-ben. Ezeket öt kontinens (Afrika, Amerika, Ausztrália, Ázsia, Európa), 64 országából, 19 299 alkalommal nézték meg. Két online kamerarendszer segítségével nyáron egy parlagisas-fészekből, ősszel és télen

Faj / Species	Példány / Specimens
Rétisas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	6
Parlagi sas (<i>Aquila heliaca</i>)	1
Fokozottan védett madár / Strictly protected bird species	7
Egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	5
Holló (<i>Corvus corax</i>)	3
Védett madár / Protected bird species	8
Összesen / Total	15

1. táblázat: A 2014-ben felderített 12 mérgező eset során összesen 7 fokozottan védett és 8 védett madár került elő / Table 1.: The 12 detected illegal poisoning incidents affected 7 strictly protected and 8 protected birds in Hungary in 2014.

pedig egy sas-etetőhelyről közvetítettünk élő adást az interneten keresztül, melyeket közel háromszáz-ezer alkalommal tekintettek meg.

Parlagi sas gyűrés (fotó: Orbán Zoltán) *Imperial Eagle ringing*

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

2012 és 2016 között az Európai Unió LIFE Nature programja és a Magyar állam finanszírozásában a parlagisas-védelmi és mérgezés-megelőzési munkák jelentős részét a HELICON LIFE+ projekt (LIFE10NAT/HU/019) keretében végezzük. Az MME által koordinált projektben három nemzeti park igazgatósággal (HNPI, BNPI, KMNPI), két állatkerttel (FÁNK, JÁNK), az Országos Magyar Vadászkamarával (OMVK), a Nemzeti Nyomozóirodával (NNI) és a Természetfilm.hu Egyesülettel (T.hu) dolgozunk partnerségben.

A Parlagisas-védelmi és Mérgezés-megelőzési Munkacsoportok munkáját a Magyar Ragadozómadár-védelmi Tanács keretében a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Ragadozómadár-védelmi Szakosztálya koordinálja, együttműködve az illetékes nemzeti park igazgatóságokkal (BNPI, HNPI, KMNPI, ANPI, FHNPI, DINPI, KNPI, BFNPI) és a helyi civil természetvédelmi szervezetekkel és számos önkéntessel.

A Munkacsoport terepi adatgyűjtésében többek között a következő személyek vettek részt a 2014-es évben: Bagyura János, Balogh Gábor, Bánfi Péter, Barcánfalvi Péter, Bártol István, Bede Ádám, Bereczky Attila, Béres István, Bessenyei

László, Bod Péter, Borbáth Péter, Boruzs András, Borza Sándor, Czifrák Gábor, Czikora János, Csáki Imre, Csonka Péter, Darányi László, Deák Gábor, Demeter Iván, Domboróczki Gábor, Ezer Ádám, Fatér Imre, Ferenc Attila, Firmánszky Gábor, Fitala Csaba, Forgách Balázs, Gál Lajos, Gebei Lóránt, Harnos Krisztián, Horváth Márton, Hunyadvári Péter, Izsó Ádám, Juhász Tibor, Katona József, Kazi Róbert, Kiss Ádám, Klébert Antal, Kleszó András, Kotymán László, Kovács András, Kozma László, Lontay László, Lóránt Miklós, Losonczy László, Ludnai Tünde, Magos Gábor, Majercsák Bertalan, Marik Pál, Mészáros Csaba, Molnár Ádám, Monoki Ákos, Morvai Szilárd, Németh Tamás, Oláh János, Őze Péter, Palatitz Péter, Papp Ferenc, Papp Gábor, Petrovics Zoltán, Pigniczky Csaba, Pompola Krisztián, Pongrácz Ádám, Puskás József, Puskás László, Sallai Zoltán, Sági Tamás, Sasvári János, Seres Mihály Nándor, Serfőző József, Simay Gábor, Solt Szabolcs, Spakovszky Péter, Staudinger István, Szász László, Szegedi Zsolt, Szelényi Balázs, Széll Antal, Szénási Valentin, Szilágyi Attila, Szinai Péter, Szitta Tamás, Szűcs Péter, Tamás Ádám, Tar János, Tihanyi Gábor, Tóth Imre, Tóth László, Tóth Péter, Tóth Péter, Török Hunor, Török Sándor, Ujfalusi Sándor, Urbán László, Váczi

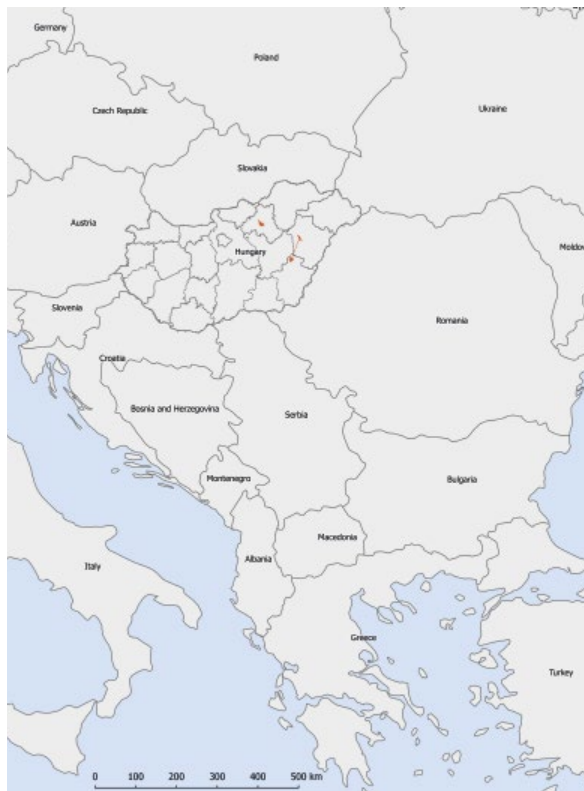
1. ábra: A Magyarországon jelölt 1y (első naptári éves, n=9), parlagi sasok mozgása 2014-ben. / *The 2014 route of the 1y (1st calendar year, n=9) Imperial Eagles tagged in Hungary.*

2. ábra A Magyarországon jelölt 2y (n=11) parlagi sasok mozgása 2014-ben. / *The 2014 route of the 2y (n=11) Imperial Eagles tagged in Hungary.*

3. ábra: A Magyarországon jelölt 3y (n=7) és 4y (n=1) parlagi sasok mozgása 2014-ben / *The 2014 route of the 3y (n=7) and 4y (n=1) imperial eagles tagged in Hungary.*

4. ábra: A Magyarországon jelölt adult (n=2) parlagi sasok mozgása 2014-ben / *The 2014 route of the adult (n=2) imperial eagles tagged in Hungary.*

Adult parlagi sas a Borsodi Mezőségben (fotó: Seres Nándor)
Adult imperial eagle at the Borsodi Mezőség

Miklós, Vidra Tamás, Vince Tibor, Viszló Levente, Zákány Albert, Zalai Tamás, Zelenák Attila, †Zsigó Krisztina, Zsiros Sándor.

Külön köszönjük Bereczky Attilának a fiókák gyűrűzésekor famászásban nyújtott pótolhatatlan segítségét. A műholdas jelöléseket Molnár István Lotár és Prommer Mátyás végezték. Köszönjük a projekt kommunikációjában az MME Társadalmi Kapcsolatok Osztályának (Bodnár Katalin, Orbán Zoltán és mtsaik), valamint a projekt adminisztrációjában az MME Gazdasági Osztály (Kovács Gábor, Trautmann Tamás, Hornyák Szilvia és mtsaik) segítségét!

A begyűjtött táplálékmaradványok határozását Dr. Solti Béla végzi. A begyűjtött parlagisas-tollminták genetikai vizsgálatát a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Karán végezte Dr. Pásztory-Kovács Szilvia és Szabó Krisztián. Az elpusztult madarakat az Országos Állategészségügyi Intézetben vizsgálták meg (Dr. Erdélyi Károly és mtsai). A sérült madarak kezelését a Fővárosi Állat- és Növénykert (Dr. Sós Endre és Dr. Koroknai Viktória), a Jászberényi Állatkert (Dr. Bakonyi László) és a Hortobágyi Madárkórház (Dr. Déri János) állatorvosai végezték. A nem elengedhető madarak megfelelő elhelyezése a HNPI górési ragadozómadár-telepén Kis Róbert segítségével történik. Köszönjük továbbá szlovákiai (Jozef Chavko, Stefan Danko, Lucia Deutchova és Jozef Mihók), ausztriai (Gábor Wichmann és Matthias Schmidt), cseh (David Horal), romániai (Daróczi Szilárd) és szerbiai (Nikola Stoinic, Milan Ruzic és Szekeres Ottó) kollégáinknak a közös kárpát-medencei parlagisas-védelmi munkában végzett tevékenységét. Az oroszországi jelölésekben köszönjük Igor Karyakin és Elvira Nikolenko (RRRCN) segítségét.

További információk a Helicon LIFE+ projektről és a fajvédelmi programról: www.parlagisas.hu
A műholdas nyomkövetővel felszerelt madarak mozgása megtekinthető: www.satellitetracking.eu

ANNUAL REPORT OF THE HUNGARIAN IMPERIAL EAGLE AND ANTI-POISONING WORKING GROUPS - 2014

The total Hungarian population of Eastern imperial eagles (*Aquila heliaca*) is estimated between 165 and 175 breeding pairs in 2014. 163 territorial pairs were observed, and out of the 152 nesting pairs 101 successful pairs (71%) fledged at least 183 juveniles (1.3 fledgling/breeding pair), of which 134 (73%) have been ringed.

In 2014 five dead or injured birds were found because of the following reasons: intentional predator poisoning (1 repatriated specimen), electrocution (1 dead specimen), hit by train (1 dead and 1 specimen in recovery centre), unknown (1 repatriated specimen). Altogether 12 illegal poisoning cases were detected, which affected 7 strictly protected and 8 protected bird specimens in 2014, so the prevalence of illegal predator poisoning significantly decreased in comparison to the previous years in Hungary.

In frame of the HELICON LIFE+ project (2012–2016) several actions have been carried out in order to significantly decrease the extremely high prevalence of illegal poisoning activities in Hungary. Among others, the poison- and carcass searching dog unit was operating, 3 threatened nests were guarded and many forums were held to inform key stakeholders like hunters (see details at www.imperialeagle.hu).

Nine juvenile, one 2nd calendar year and one adult birds have been fitted with transmitters and 18 more birds (tagged between 2011 and 2013) were also followed, altogether serving 141,438 GPS coordinates. Six juveniles were also fitted with satellite transmitters in the Russian Altai region in cooperation with the Russian Raptor Research and Conservation Network. The route and fate of the tagged birds can be followed at www.satellitetracking.eu.